

ZAMÁRDI HONISMERETI SZAKKÖR: Vallásos szokások Zamárdiban

Felekezeti különbségek a katolikusok, reformátusok lakáskulturájában a századfordulón.

Vallással kapcsolatos butor a néhol még ma is megtalálható imazsámoly. A katolikusok használták imádkozásra. Hagyományos helyen az első szobában volt - így nevezték a tiszta-szobát -, az utcára néző valamelyik ablak mellett, a sarokban. Az egykori zsidókereskedők vallásos tárgyú butorait, berendezési tárgyait nem ismerjük, mivel ők a falu egyéb közösségeitől elzárkózva éltek, lakásukba sem szívesen engedtek be másokat, csak hit-testvéreikkel jártak össze.

Szenteket ábrázoló olajlenyomatok minden lakásban voltak. Ezek Jézust, Szűz Máriát, Szent Családot és Kis Szent Terézt ábrázolták, helyenként a lourdesi Madonnát. Az első kettő gyakran párban, azonos méretben, egymás mellett volt. Több helyen kitétték a Sixtusy Madonna színes reprodukcióját is. Ebben a században már gyakran elhelyezték a falon vagy a sublóton /suglaton/ az éppel uralkodó pápa fényképét. Üvegúra alatt legfeljebb lourdesi Madonnát láthattuk. Gyüdi Mária-kép visszaborral nem volt. A zenélő talpas-feszületek az "A keresztfához megyek" kezdetű ismert ének dallamát játszották. Elvértve akadt zenélő képes óra is. Szinte minden házban megtalálható volt az andocsi kegykép, az andocsi templom képe, melyet a sublóton tartottak. Színes üvegpoharak nem igen voltak, díszes gyertyatartók inkább. A Házi áldást szinte minden katolikus lakásban kitétték; a bejárati ajtó fölé kívülről vagy belülről. Bibliai idézetekkel, aranymondásokkal nem találkozhattunk.

Hazafias képeket ritkábban tettek ki, viszont jóformán mindenütt volt egy-egy katonakép a család valamelyik tagjáról. A két utcai ablak között állt a sublót, szegényebb helyeken a tulipános nagyláda, fölötte lógott a nagytükör, mellé tűzött árvalányhajjal, remetecsokorral. A szóban forgó butordarabon a kegytárgyakat helyezték el. Az ágyak fölé kerültek a szentképek, esküvőképek, néhol hazafias képek. A bejárat mellé az üveg- vagy porcellán szenteltviztartót függesztették. A szoba más falaira szentképeket tettek.

B ú c s ú k:

A község döntő többsége katolikus, de ma már jelentős a reformátusok és evangélikusok részaránya; mindkét felekezetnek van már imaháza is.

A katolikusok csaknem kizárólag az andocsi búcsúra jártak, de néha egyes családok ellátogattak a sümegire és máriabesnyőire is. Ez utóbbi két helyre családonként mentek, Andocsra általában csoportosan, mégpedig kizárólag a község lakóiból alakult csoportban, gyalogosan.

Félig hétköznapi, félig ünnepi öltözékben mentek: könnyű nyáriruhában. Az asszonyok, lányok kötött vagy posztó tutyiban, gyakran a férfiak is; ők még félcipőben vagy saruban. A csapat után az un. butyros-kocsi vitte az eső elleni nehezebb ruhát, esernyőt. Búcsús jelvényük az itteni templomból elhozott embermagasságu feszület volt, melyet a menet élén egy legény vagy leány felváltva vitt. A feszületet mezei virágokkal díszítették fel.

A zamárdiaknál ősi szokás volt, hogy hazafelé az Andocs-Pusztaszemes között kb. féluton lévő Madarászi erdőben hosszú mogyorófa botot vágtek, ennek barna bőrét körbefutó hullámvonal mentén mintegy 1 cm szélességben kivágták - néha más díszítést is tettek bele - és belevésték a megajándékozandó nevét. Ezt ugyanis ajándéknak szánták, többnyire gyerekeknek, akik ezt féltő gonddal őrizték. Szokás volt a botot a nádtető erezébe dugni, hiszen egy kicsit szakrális tárgyként tartották. Ez volt az un. "cifrabot".

Kegyártásként a Fekete Szűz Anya képét hozták, esetleg a templom fényképét. A búcsúfiát többnyire gyerekek kapták: bábolvasót, bábhuszárt, mézeskalácsot. A választott mátká tükrös báb-szívet kapott.

Az enni-innivalót a hol a menet előtt, hol a menet után balagó butyroskocsi szállította. Két napra való élelmet vittek: sült kacsát, libát, köveztetett vagy nyers sonkát, kolbászt, sült tésztát és üvegben vagy kis demizsonban bort. Az enni-innivalót fűles kosárba vagy tarisznyába rakták.

Nem tudunk róla, hogy reformátusok részt vettek volna az andocsi búcsún.

A búcsújárás indítékairól és annak lefolyásáról.

A Zamárditól egy napi járóföldre /30 km-re/ lévő Andocsra, az áldozócsütörtöki búcsúra - a zamárdiak és a kalocsaiak búcsú-

napja volt ez - az emberek több okból mehettek. Egyeseknek valami vezekelni valójuk volt, mások fogadalmat tettek - ha az Isten ezt megadja, ezt elengedi, ha a harctérről vagy fogságból hazasegít, ha kigyógyít betegségből - akkor elmennek Andocsra. Kedveseiért, szeretteiért is sok ember vállalta a két napos ut fáradalmait. Szokás volt, hogy a jegyben járók együtt mentek a búcsúra.

A búcsúsokat az ünnep előtti szerda reggelén a közösen meghallgatott mise után a község lakói - elsősorban a hozzátartozók - a pappal együtt - a faluvégi keresztig kísérték; ott a csapat különvált, és énekszóval elindult. A hosszú uton végig csak Mária-énekeket énekeltek, előénekes után. Minden faluban harangoztak eléjük, s ők minden falu templomába betértek egy rövid imára, énekre. Elmenetelükkor újra meghuzták a harangokat. Andocsra érve a csapat bevonult a templomba, és leborult a Szűz Anya szobra előtt. Fáradtak, porosak, elgyötörtek voltak, a hőség után a templom hűvös csendjében testüket, lelküket megnyugvás töltötte el; sokan sirtak, mások csak ültek magukba roskadtak.

Ezután elhelyezték holmijaikat a barátok pajtájában, amely szállásuk is volt éjszakára, majd tisztálkodásuk után gyónás következett. Másnap a nagymisén együtt áldoztak, mise után pedig azonnal hazaindult a csapat. Este 8 óra körül érkeztek Zamárdiba. A falu népe a pappal együtt ismét várta őket a keresztnél, s középre fogva a búcsúsokat, énekszóval vonultak a templomba hálaadásra. Az ének, amit ezen az utszakason énekeltek, igen régi, s már nagyon kevesen emlékeznek rá. Első versszak a így hangzik:

Atyai istennek leánya, Mária, segíts!
Fiúi istennek dajkája, Mária, segíts!
Téged voltunk köszönteni,
Méltóztassál meghallgatni -
Mindennemű szükségünkben,
Mária, segíts!

Az ének több versszakos, utolsó négy sora refrén.

É p i t k e z é s

A község legrégebbi paraszti lakóházai és gazdasági épületei:

a mai TSZ istálló

Horváth-féle ház

Szabó Bözsi néni háza: Fő utca 124.

a Tájház, melyben 1870 előtti évszámmal is találkozunk, 1847-ből számozóval.

Falrakási módok a századfordulón:

A lakóházakat faváz, sövényfonás, vertfal és vályog-tégla jellemezte. Az istállókat és pajtákát vertfallyal építették, utóbbiak lábuzatát vályogtéglyából. A pincék boronafallyal készültek. A szelemengerenda, ollóágas, ragfa, ágasfa, szalufa kifejezéseket ismerik, jelentésükkel tisztában vannak.

A szelemengerenda hosszan futó gerenda, melyre az oldalgerendák mentek.

Az ollóágas - két nagy gerenda - /V alakú/ a szelemengerendát tartotta.

A ragfa vízszintesen került a falra.

Az ágasfa a legrégebbi házaknál az ollóágast helyettesítette; a ház felében állt, ezért nem kerülhetett középre az ablak.

A szalufa ferdén menő gerenda, melyre a zsup került.

A községben először - 1785-ben - építettek téglából lakóházat, mégpedig a plébániaházat.

Az első szabadkémények égetett téglából készültek. A századfordulón több volt a szabadkéményes konyha.

T e l e p ü l é s

A község belterületén kívül különálló pajták vagy istállók nem voltak. Nagyobb rendezésre - emlékannyal, családi iratokkal bizonyíthatóan - 1741-ben került sor. 1848-ban tűzvész pusztított a faluban.

A községben van olyan beltelek, mely jobbágykori állapotát őrzi: Matyikó József /Fő utca 86./

Jobbágykorban épült pincékkal is találkozhatunk; az un. Zsirai-féle pincével és Bozsoki Lajos asztalos pincéjével /Hársfa u. 3./ melyben még az eredeti tulajdonos neve is látható: Tóth Vendel.

Olyan beltelek is van Zamárdiban, ahol több régi lakóház helyezkedik el a hozzájuk tartozó egykori gazdasági épülettel:

1./ Csákovics-féle ház /Fő utca 8./

2./ Hegyi-féle ház

A községben vagyoni megoszlás, társadalmi rétegződés szerint 3 település-részt különböztethetünk meg:

1./ A templomtól keletre a módosabbaké

2./ A templomtól nyugatra a szegényebbeké

3./ Az un. ujsor a zselléréké.